

РОЛЬ КОНВЕРГЕНЦІЇ ТА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ У ПРОЦЕСІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

1. Постановка проблеми. Розвиток економіки України продовжується на фоні глибокої кризи всіх її сфер та галузей. Відсутність дієвих стимулів підприємницької активності, значні структурні диспропорції, низький рівень конкурентоспроможності вітчизняних товарів на зовнішньому та внутрішньому ринках — далеко неповний перелік спадщини, залишеної нам адміністративно-командною системою. Систематична політична нестабільність, неврегульованість законодавчої бази, криза ринкових реформ, відсутність рівності прав, зобов'язань та відповідальності між господарськими структурами різних форм власності, наявність корупційних схем, суттєво впливають на поведінку підприємців, що робить особливо актуальним питання про наявність передумов масового банкрутства та закриття вітчизняних підприємств. Однією із основних цілей інституту банкрутства в ринковій економіці є очищення ринку від недієздатних підприємств. В останні роки інститут банкрутства в Україні став основним механізмом тіньової приватизації і відкрив можливість для протиправного перерозподілу власності.

Запобігти нецільовому використанню інституту банкрутства можна лише на законодавчому рівні, регулюючи процеси господарської діяльності підприємств з боку держави та антикризовим управлінням з боку підприємців.

2. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Антикризове управління підприємством є невід'ємним елементом єдиної системи управління підприємством і являє собою систему заходів, спрямованих не тільки на вихід підприємства з кризи, але і на запобігання входження в таку ситуацію. Процес антикризового управління проводиться постійно: починаючи зі створення і протягом усіх наступних життєвих циклів підприємства.

Зарубіжні дослідження антикризового управління набули значних успіхів у розробці концепції антикризового управління, сутності, механізмів та технологій, методів і методик. Цей теоретичний та практичний досвід потрібно використати у вітчизняній науці та у сфері проблематики антикризового управління на підприємстві.

Дослідженням природи економічних криз та ґрунтовним описом кризових процесів займалися такі відомі економісти, як Д. Рікардо, Ж. С. де Сисмонді, К. Маркс, Й. Шумпетер, М. Кондратьєв, Дж. Кейнс, М. Туган-Барановський, К. Жюгляр, Дж. Кітчін та ін.

Питаннями антикризового управління в умовах завершального етапу трансформації та реструктуризації підприємств займалися І. О. Бланк, Н. Ю. Брюховецька, І. П. Булеев, С. Б. Довбня, Л. О. Лігоненко, Л. С. Ситнік, А. М. Штангрейт, О. І. Копелюк, А. Д. Чернявський, А. І. Пушкар та ін.

У всіх секторах економіки України зростає вплив факторів, які примушують підприємства до різних форм координування свого виробництва. В умовах антикризового управління злиття для багатьох підприємств стає одним з перспективних напрямків розвитку та захисту від небажаних (проти волі та бажання керівництва підприємств

та протиправними способами) поглинань. Недостатньо розвинута інфраструктура ринку, недосконала законодавчо-нормативна база, низький рівень менеджменту, обмеженість інвестиційних ресурсів примушує до вирішення цих проблем шляхом зближення виробництва у бік злиття.

Економічним проблемам зближення у бік злиття значну увагу приділяло багато дослідників, серед яких, зокрема, можна виділити І. Ансоффа, М. Бредлі, Ю. Бріггема, З. Боді, Д. Ван Хорна, А. Десаї, П. В. Забеліна, Ю. В. Іванова, Л. О. Лігоненко, П. С. Маковеева, Д. Ф. Маршалла, Е. Нікбахта, Б. Персона, О. С. Редькіна, Н. Б. Руденка, О. І. Уільямсона, Ш. Тіроля, О. О. Терещенка, В. В. Терехова та інших. Проте, поки що комплексний підхід до повільної адаптації підприємств до зближення у бік злиття майже не відпрацьований.

3. Формування мети статті. Метою статті є розробка основних напрямків конвергенції та реструктуризації господарської діяльності підприємств за допомогою антикризового управління.

4. Виклад матеріалу дослідження. Спад виробництва, викликаний низьким рівнем конкурентоспроможності вітчизняних товарів на зовнішньому та внутрішньому ринках, відсутність рівності прав, зобов'язань та відповідальності між господарськими структурами різних форм власності, наявність корупційних схем, суттєво впливають на поведінку підприємців. Зростає вплив факторів, які примушують підприємства до різних форм координування свого виробництва. У процесі антикризового управління часто головну роль відіграє спільне використання сировини, кадрів та виробничого потенціалу двох підприємств. Актуальним стають процеси злиття як об'єктивного явища. Процеси поглинання, злиття, поділу, приватизації відбуваються між зацікавленими працівниками підприємств — стейкхолдерами.

Вперше діяльність зацікавлених сторін розкрив Р. Є. Фріман в праці «Стратегічний менеджмент: концепція зацікавлених сторін» [1], де застосував поняття «зацікавлена сторона» (stakeholder) — кожна група чи індивід, яка може вплинути або на яку впливає досягнення мети організації, серед різних груп впливу [1].

Концепція соціально відповідальної поведінки підприємства припускає прийняття необхідних рішень з урахуванням зацікавленості стейкхолдерів при здійсненні зближення у бік злиття, стійкої рівноваги, сталого розвитку, зближення різних сегментів ринку відповідно до характеру попиту [2, 137].

Існує безліч зацікавлених стейкхолдерів на кожному підприємстві. В зв'язку з цим необхідно вибрати ті групи чи особи, які важливі для підприємства і з інтересами та впливом яких необхідно рахуватися [2, 138].

Конвергенція та реструктуризація підприємств у процесі антикризового управління здійснюється наступними методами:

поглинання здійснюється шляхом придбання підприємства-боржника підприємством-санатором. Стейкхол-

дери зазначених підприємств організують поетапне придбання майнового комплексу або основної частини активів підприємства-боржника і тим самим підприємство-санатор таким чином інвестує господарську діяльність боржника. Стейкхолдери підприємства-санатора очікують ефект поглинання пов'язаний з ефектом синергізму.

Ефект синергізму (від англ. synergism) — підвищення результативності за рахунок використання взаємозв'язку і взаємопосилення різних видів діяльності... [3, 280].

Сановане підприємство при поглинанні втрачає свій самостійний статус, хоча стейкхолдер як юридична особа може зберегтися у вигляді дочірнього підприємства;

злиття здійснюється шляхом об'єднання підприємства-боржника з іншим, фінансово-стійким підприємством. Результатом такого законного об'єднання є втрата самостійного юридичного статусу підприємства-боржника.

Повільне зближення у бік злиття господарської діяльності підприємств відбувається між зацікавленими працівниками підприємств-стейкхолдерами і відбувається горизонтальне злиття, в процесі якого об'єднуються підприємства однієї галузі, вертикальне злиття, яке об'єднує підприємства суміжних галузей (виробників і споживачів) а також конгломератне злиття, у процесі якого об'єднуються підприємства, не поєднані між собою ні галузевими, ні технологічними особливостями. Для стейкхолдерів підприємства-санатора мотивом є організація ефекту синергізму, а для стейкхолдерів підприємства-боржника є продовження виробництва, можливість збереження робочих місць;

поділ здійснюють стейкхолдери одного багатогалузевого підприємства. Мотивація стейкхолдерів полягає в тому, що за рахунок суттєвого скорочення загальногосподарського апарату, невиробничих і допоміжних служб значно зменшується сума постійних витрат. Організовані в процесі поділу підприємства отримують статус нової юридичної особи, а майнові права й обов'язки переходять до кожного з них на основі розділеного балансу;

приватизація державних підприємств здійснюється між стейкхолдерами державних установ та стейкхолдерами, доведеними до банкрутства підприємств;

передача в оренду здійснюється між стейкхолдерами державних підприємств та стейкхолдерами тру-

дового колективу. Умовою такої санації є прийняття колективом орендаторів боргів підприємства (боргів по заробітній платі орендаторів, вартості сировини і т. д.);

перетворення у відкрите акціонерне товариство здійснюється за ініціативи стейкхолдерів групи засновників, дозволяє суттєво розширити фінансові можливості підприємства, забезпечити шляхи виходу з кризи і створити умови економічного розвитку.

Стейкхолдери за рахунок повільного зближення у бік злиття, зростання довіри між ними, прозорості господарської діяльності, що відбуваються на виробництві, та стратегічної діагностики кожної підприємницької ініціативи, зробити вибір на альтернативній основі, напрямком поліпшення конкурентноздатності на підприємстві.

5. Висновки. Конвергенція та реструктуризація підприємств є основним напрямком поліпшення конкурентоспроможності виробництва в умовах антикризового управління.

Важливу роль в підтримці процесів впровадження перспективних напрямків розвитку та захисту від небажаних та протиправних поглинань відіграють стейкхолдери.

Оздоровлення об'єднаних підприємств дозволяє більш ефективно використання наявних матеріальних ресурсів, застосування більш досконалих засобів виробництва, наближення бізнес-процесів до кінцевого споживача.

6. Перспективи подальших досліджень. Подальше дослідження розкриває мотивацію проведення угод конвергенції та реструктуризації підприємств.

Література

1. Freeman R. E. Strategic Management: A Stakeholder Approach / R. E. Freeman Boston. 2011
2. Гевлич Г. І. Практичні засади проведення конвергенції в умовах жорстокої конкуренції та корупції на ринку України / Г. І. Гевлич, В. Д. Власов // Прометей. Регіональний збірник наукових праць з економіки. — № 34. — «ПУМБ» м. Донецьк. — 320 с.
3. Осовська Г. В. Економічний словник / Г. В. Осовська, О. О. Юшкевич, Й. С. Завадский. — К. : Кондор, 2007. — 358 с.